

TÜRKÜLERİN DİNAMİK YAPISINI OLUŞTURAN OLGULARIN ÖĞRETİMİNDE İZLENECEK BİR YAKLAŞIM ÖNERİSİ: ORTA ANADOLU AĞZI ÖRNEĞİ¹

Erhan USLU

Öğr. Gör., İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, uslu@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0879-9497

Nilgün Doğrusöz DİŞİAÇIK

Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, dogrusozn@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4818-4075

Uslu, Erhan ve Nilgün Doğrusöz Dışiaçık "Türkülerin Dinamik Yapısını Oluşturan Olguların Öğretiminde İzlenecek Bir Yaklaşım Önerisi: Orta Anadolu Ağzı Örneği". idil, 83 (2021 Temmuz): s. 1105–1137. doi: 10.7816/idil-10-83-10

ÖZ

Türkülerin, söyleniş özellikleri bakımından karakterini oluşturan ve ağız olarak ifade edilen icra biçimleri vardır. Cumhuriyet sonrasında şekillenen icra kurumlarının, kurulduğu yıllardan itibaren bir okul kimliği ile eğitim verdiği bilinmektedir. Bu kurumlar, türkülerin gelenekteki aktarım sürecini yeni bir forma dönüştürerek buradan kentli profesyonel icracıların yetişmesini sağlamıştır. İlk kuşak aktörlerin bu kurumlardan yetiştirdiği ikinci kuşak aktörler tarafından Türkiye'nin ilk Türk müziği konservatuvarı kurulmuş, böylece aktarım süreci akademilere taşınmıştır. İkinci kuşak aktörler bu dönemde birçok kaynak kişi ile etkileşimde olup, aktarım sürecinde sadece notaya bağlı kalmayarak türkülerin yaşayan sürecini de paylaşmıştır. İkinci kuşağın zamanla aktarım sürecinden çekilmesiyle, ağız unsurlarının detaylı ifade edilmediği ilk dönem derleme notaları neredeyse tek kaynak haline dönüşmüştür. Türkülerin ağız özelliklerinin aktarımında; özden kopmaksızın hem yereli hem de günceli içeren, beraberinde zaman içindeki değişmeyi de kapsayacak yeni öğretim yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Makalede öngörülen öğretim yaklaşımı; çalışmaya çevrimiçi katılan, temel müzik bilgisine sahip, ses eğitimi üzerine çalışmamış, konservatuvar öğrencilerinden seçilen, gönüllü üç denek üzerinde sınanmıştır. Katılımcılarla, Orta Anadolu yöresi repertuarından seçilen birer türkü önerilen öğretim yaklaşımı ile çalışılmış ve böylece yöre ağız özelliklerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Araştırmamız betimsel ve deneysel bir araştırma olup karma araştırma modeli ile yürütülmüştür. Araştırmada tek gruplu ön test-son test deney tasarımı kullanılmıştır. Deney sürecinden elde edilen veriler, tarafımızca geliştirilen on maddelik performans ölçeğine göre uzman bir jüri tarafından değerlendirilmiş; böylece önerilen eğitim-öğretim yaklaşımının etkinliği ve geçerliliği kanıtlanarak sonuçları paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, Türkü, Orta Anadolu Ağzı, Çevrimiçi Eğitim

Makale Bilgisi:

Geliş: 29 Mayıs 2021

Düzeltilme: 10 Temmuz 2021

Kabul: 16 Temmuz 2021

© 2021 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

¹ Bu makale, ikinci yazarın danışmanlığında, birinci yazarın doktora tezinden üretilmiş olup, 28.05.2021 tarihinde, Çevrimiçi Müzikte Değişim Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Sanat eğitimi; öğrencilerin estetik duyarlılığını geliştiren, düşünme yetilerini artıran, eğitim sürecinin paralelinde edinilen kazanımlarla yaratıcı bireylerin oluşmasını sağlayacak bir sistemdir. Eğitim ve icraya yönelik sonuçları olacağını düşündüğümüz makale çalışmamız, Türk halk müziği (THM) temelli mesleki eğitim sürecini ilgilendirmektedir. Ülkemizde lisans düzeyinde, mesleki müzik eğitimi veren kurumlar; konservatuvarlar, güzel sanatlar fakültelerinin müzik bölümleri, eğitim fakültelerinin müzik eğitimi bölümleri ve sanat tasarım fakültelerinin müzik bölümlerinden oluşmaktadır. Uçan, bu kurumlarda verilen mesleki müzik eğitimi “müzik alanının bütünü, bir kolunu ya da dalını, o bütün kol ya da dal ile ilgili bir işi meslek olarak seçen, seçmek isteyen, seçme eğilimi gösteren, seçme olasılığı bulunan ya da öyle görünen, müziğe belli düzeyde yetenekli kişilere yönelik olup, dalın, işin ya da mesleğin gerektirdiği müziksel davranışları ve birikimi kazandırmayı amaçlar” şeklinde tanımlamaktadır (Uçan, 1990: 36).

Cumhuriyet sonrasında başlayan derleme faaliyetlerinin 1952 yılına kadar yoğun bir şekilde yürütüldüğü bilinmektedir. Bu faaliyetleri yürütenleri birinci kuşak aktörler² olarak tanımlıyoruz. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’nun (TRT) 1964 yılında kurulması ile beraber, ikinci kuşak aktörlerin, aktarım ve icra sahnesinde oldukları düşünülebilir. TRT sürecinde ve öncesinde ikinci kuşak aktörlerin, birinci kuşak aktörlerle etkileşim içinde oldukları bilinmektedir. İkinci kuşak aktörler de TRT çatısı altında bir süre derleme faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Birinci kuşak aktörlerin içinde tanımlayabileceğimiz Muzaffer Sarısözen önderliğinde kurulan Yurttan Sesler korosunda ve devamı niteliğindeki TRT THM korolarında yurdun dört bir yanından derlenen türkülerin yayına dönüştürülerek sunumu söz konusudur. Bu kurumlarda istihdam edilen yetmiş yaş ya da stajyer sanatçıların bir eğitim sürecine tabii tutuldukları da bilinmektedir. Eğitim sürecinde alandan derlenen ezgilerin notaları eğitim materyali olarak kullanılmaktadır. Dönem itibarıyla, ses sistemi arayışları ve derlenen türkülerin yazıya aktarımının (notasyon) şekillendirilmesi söz konusudur. Parlak’ın da ifade ettiği üzere, dönemin kısıtlı imkânları ve zorlukları da göz önünde bulundurularak, yalnızca ana melodiyi tespit etme amacıyla, vokal icra ya da enstrüman özelinde şekillenmeyen, grafik bir notasyon mantığı ile türkülerin yazıya geçirildiği düşünülmektedir (URL 1). Bu notalar ile yürütülen eğitim sürecinde öğretmenlerin (birinci ve ikinci kuşak aktörlerin) yalnızca notadaki melodiyi değil alandaki tecrübelerini de paylaştığı; böylece vokal icra özelinde ağız ve hançere özelliklerinin aktarılabilirdiği bilinmektedir. Bu süreçte kaynak kişilerin, icra kurumlarında belirli periyotlarla “mahalli sanatçı” sıfatıyla program yapması dolayısıyla alan ile etkileşimin kesilmediği de söylenebilir.

İkinci kuşak aktörlerin çabalarıyla 1976 yılında ülkemizin ilk Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı kurulmuş böylece türkülerin aktarım süreci programlı eğitim ile akademik ortama taşınmıştır. Yine bu çalışma özelinde ikinci kuşak aktörlerin akademiden yetiştirdiği aktarıcıları, üçüncü kuşak aktörler olarak adlandırıyoruz. Üçüncü kuşak aktörlerle beraber konservatuvar mezunu ilk akademisyenler de yetişmiştir. İlk dönem derlenen ezgilerin yazılan notaları, üçüncü kuşak aktörlerden itibaren, aktarım sürecinde neredeyse tek kaynak olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylece vokal icra özelinde ağız ve hançereye ait olguların aktarımında tek kaynaktan yürütülen çalışmalar ve çabalar yeterli olamamıştır. Ancak, sürecin devamında alanda yetişen akademisyenlerinin vokal icraya dair ağız ve hançere olgularının aktarımındaki öncü ve bireysel çabaları dikkati çekmektedir. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı’nda (İTÜ TMDK) 2000’li yıllardan itibaren başlayan yeniden yapılanma süreci ile “Ağız ve Hançere Teknikleri” dersleri dönemin konservatuvar müdürü Can Etili Ökten³ tarafından ses eğitimi bölümü ders planına seçmeli ders olarak konulmuş ve 2006 yılından itibaren Erol Parlak⁴ tarafından yürütülmüştür. Bu dersin müfredatını oluşturan Parlak, ağız ve hançere özelliklerinin ayrıntılı gösterildiği notaları yazmış ve eğitim materyali olarak kullanmıştır. Bunun yanı sıra hançere gelişimi için çeşitli alıştırmaları dönemin öğrencileri üzerinde

² Türkülerin doğal öğrenme ortamlarının dışındaki aktarım süreci bu çalışma kapsamında Cumhuriyet sonrası düşünüldükçe kuşaklara ayrılmıştır. Cumhuriyet sonrası süreç ile ilgili kuşaklandırmalara başkaca çalışmalarda da yer verilmiştir (Demir M., 2017), (Öztürk, 2006).

³ Prof. Dr., İTÜ TMDK Emekli Öğretim Üyesi

⁴ Prof., İTÜ TMDK Öğretim Üyesi (2006-2016), Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü (2017-).

uygulayarak yeni bir yaklaşım ortaya koymuştur.⁵ Ortaya konan bu ve benzeri çabaların eğitim/öğretim süreçlerine olumlu etkileri olsa da, eğitim/öğretim anlayışı açısından genele nüfuz edemeyerek yalnızca bireysel gayretler ile sınırlı kaldığı da ortadadır. Üçüncü kuşak aktörlerin bir kısmının aktarım sürecindeki bu tür çabaları ve yönlendirmeleri, dördüncü kuşak araştırmacılara ışık tutarak yeni yaklaşımların ortaya konacağı çalışmalara yön vermektedir.

Dördüncü kuşak aktörlerin⁶, üçüncü kuşak aktörler tarafından yetiştirilen akademisyen ve icracılar olduğunu düşünmekteyiz. Dördüncü kuşak aktörler, diğer aktörlere göre her ne kadar doğal öğrenme ortamlarından uzak olsa da, zamanla kitle iletişim araçlarının da yaygınlaşması ile kaynak kişilerin icra kayıtlarına ulaşabilmeleri açısından önceki kuşaklara göre daha olanaklı gözükmemektedir.

Yalnızca öğretmen/öğreten inisiyatifi ile öğretilen türkülerle ait ağız özelliklerinin aktarımında; özden kopmaksızın hem yereli hem de günceli içeren, beraberinde zaman içindeki değişmeyi de kapsayacak yeni öğretim yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmamızın amacı ve çıkış noktası yukarıda belirttiğimiz eksikliğin giderilebilmesine, sonuçları sınanmış bir öğretim yaklaşımı ile katkı sunmaktır. Çalışmada konu edilen Orta Anadolu ağzı örneği, Konya'da doğup büyümemiz ve kişisel kültürlenmemizin de Orta Anadolu bölgesi özelinde şekillenmesinden dolayı tercih edilmiştir. Bu araştırma kapsamında Orta Anadolu ağzını kısmen temsil edeceği düşünülen üç türkü temelde kaynak kişinin vokal kayıtlarının rehberliğinde, zaman içindeki değişmeyi de kapsayacak şekilde; yeniden, vokal icra anlayışıyla notaya alınmıştır. Bu notasyonlardan ağız ve hançereye dair fonksiyonel her bir vokal olgu çözümlenerek deneklere aktarılmış; böylece tümevarım yöntemi ile bütünsel icra performans kaydı elde edilmiştir.

1. Yöntem

Araştırmamız, temelinde betimsel ve deneysel bir araştırmadır. Bu anlamda hem nitel hem de nicel bir araştırma süreci içermesinden dolayı çalışmamızda karma araştırma modeli kullanılmıştır. Balcı, karma araştırmaları şöyle tanımlamaktadır: "Bu tür bir araştırmada araştırmacının, nitel araştırmayı araştırmanın bir aşamasında, nicel paradigmayı da diğer aşamasında kullanmasıdır. Örneğin bir araştırmacının önce deneysel bir araştırma yapması, sonra deneysel araştırmanın katılımcıları ile deneysel araştırmayı nasıl algıladıklarını saptamak üzere bir görüşme yapması, en sonunda da elde edilen yanıtları, araştırmanın bulguları ile uyuma derecelerini görmek üzere karşılaştırması böyledir" (Balcı, 2015: 44).

Yukarıda verdiğimiz tanımdan hareketle araştırmamızın nitel tarafını oluşturan betimsel verileri literatür taraması ve kişisel görüşmeler ile toplayarak çalışmamızın kuramsal temellerini oluşturduk. Deneysel süreçte, üç denek için Orta Anadolu yöresi repertuarından, coğrafyayı kısmen temsil edeceğini düşündüğümüz, farklı türden ve kimliklerden üç eser seçilmiştir. Bu eserler şunlardır: "Bozlak" türünden "Giye Giye Eskitmişsin Alları", "Türkü" türünden "Posta Yollarını Dolanıyorum", "Sürmeli" türünden "Sabahınan Esen Seher Yeli Mi?". Seçilen eserleri, kaynak kişilerin ulaşılabilen ses kayıtları üzerinden değerlendirerek, vokal icra anlayışıyla yeniden notaya aldık. Yeniden yazdığımız notalarda ağız ve hançere özelliklerine dayalı işlevsel her bir hareketi tespit ettik.

Çalışmamızın deney aşamasında nasıl bir yol izleyeceğimizi belirlemek için sosyal bilimler ve müzik araştırmalarında kullanılan deney tasarımlarını (Arıkan, 1995, Kaptan, 1998, Karahasanoğlu ve Yavuz, 2015, Babbie 2009, Neuman, 2014, Büyüköztürk vd., 2016) inceledik. İncelemelerimiz sonucunda tek gruplu ön test-son test deney tasarımının çalışmamız için uygun olduğuna karar verdik. Büyüköztürk vd. ön test-son test deney tasarımını şöyle açıklamaktadır: "Deneysel işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir. Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri uygulama öncesinde ön test, sonrasında son test olarak aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir (Büyüköztürk vd., 2016: 201).

Araştırma sürecinde Covid-19 pandemisinin devam etmesi sebebiyle, deneklerle yapılan çalışmaları çevrimiçi "Zoom" programı üzerinden yürüttük. Üç deneye uyguladığımız ön test ve son test verilerinin, alanda uzman dört akademisyenden oluşturduğumuz uzman ekip tarafından değerlendirilmesini sağladık.

⁵ Bu derslere öğrenci olarak katılımımız dolayısıyla süreci yakından takip ettik.

⁶ Birinci yazar da kendisini bu aktörler içinde görmektedir.

Deneklerden, herhangi bir yardım almaksızın, TRT THM repertuarındaki nota yayınlarından⁷ faydalananak kendileri için seçtiğimiz eseri çalışıp icra etmelerini istedik. Böylece deneklere ait görüntülü performans kayıtları üzerinden çalışmamızın ön test verilerini elde ettik. Deney sürecinde, eserlerden elde ettiğimiz ağız ve hançere özelliklerine dayalı vokal olguları deneklere tümevarım yöntemi ile aktardık. Bunun sonucunda bütünsel bir vokal icra özelliği kazandırma yolunda oluşturduğumuz yaklaşımı sınaıma imkânı bulduk.

Deneklerin ilk test ve son test verilerini değerlendirmek üzere, uzman ekip ile istişare halinde on maddelik bir performans ölçeği geliştirdik. Deney süreci tamamlandığında; ilk test ve son test verilerini "Excel" programı yardımıyla analiz ettik. İlk test ve son test arasındaki değışmeleri karşılaştırarak sonuçlarını çalışmamızın sonuç bölümünde paylaştık.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Yaklaşım, yöntem, teknik

Çalışmamız açısından *yaklaşım*, *yöntem* ve *teknik* kavramları değerlendirildiğinde⁸ Türk halk müziğinin eğitimi/öğretimi sürecinde, bireye *ağız* ve *hançere* özelliklerinin kazandırılması bir eğitim *yaklaşımıdır*. Bu amaca yönelik oluşturulan yazılı, görsel ve işitsel materyaller ile öğrenme-öğretme yolu çalışmalarının bütünü *yöntemi* ifade ederken, bu süreçteki uygulamalar ise *tekniki* ifade etmektedir. *Ağız* ve *hançere* özelliklerinin kazandırılmasına yönelik eğitim *yaklaşımı* ya da başka bir deyişle eğitim *stratejileri*, *yöntem* ve bu yöntemi ortaya koyan *tekniklerden* oluşmaktadır.

2.2. Ağız ve hançere

Araştırma kapsamında *ağız* ve *hançere* kavramları önem arz etmektedir. *Ağız* kavramını dilbilimi ve müzik bilimi açısından iki boyutlu değerlendirerek algılamak faydalı olacaktır.

Dilbilimi açısından ağız, aynı kökenden gelen üst sistem durumundaki standart dile bağılı bulunan, yazılı bir gelenek oluşturamaması sebebiyle resmi ortamlarda kullanılmayan, yazı diline göre daha kısıtlı iletişim alanı olan, yerel konuşma biçimleridir (Demir N. , 2002: 114). Başka bir deyişle, "aynı dil içerisinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya topluluklara özgü konuşma dilidir" (URL 2). Herhangi bir ülke sınırları içerisinde şehirden şehire, kasabadan kasabaya hatta köyden köye değışebilen fonasyon ve ifade farklılıklarını içerir. Örneğin; İstanbul Ağzı, Rumeli Ağzı, çeşitli Anadolu Ağzıları⁹ vb.

⁷ "Giye Giye Eskitmişsin Alları" adlı bozlağın TRT THM Repertuarında tespit edilmiş notası bulunmamasından dolayı denekten bozlağın kaynak kişisi "Neşet Ertaş"ın ses kaydından çalışması istendi.

"Posta Yollarını Dolanıyorum" TRT THM Repertuar Numarası: 1532

"Sabahınan Esen Seher Yeli Mi" TRT THM Repertuar Numarası: 136

⁸ Türk Dil Kurumu güncel sözlükte yaklaşım: "bir sorunu ele alış, ona bakış biçimidir" (URL 2). Bu anlamıyla, yaklaşımın genel bir kavramı ifade ettiği söylenebilir. Yöntem: "Bir amaca erişmek için izlenen, tutulan yol, usul, sistem, prosedür, politika, bilimde belli bir sonuca erişmek için bir plana göre izlenen yol, metot" olarak tanımlanmaktadır (URL 2). Eğitim terimleri sözlüğünde ise yöntem, "bir sorun çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol" olarak tanımlanmıştır (Oğuzkan, 1974: 31). Oğuzkan'ın tanımına göre yöntemin iki boyutu vardır: birincisi; araştırma sırasında izlenecek düzenli ve planlı yol, ikincisi; öğrenme ve öğretme sürecindeki plandır. Teknik: "bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsidir" (URL 2) Oğuzkan'a göre teknik: "bir öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimi, ya da sınıf içinde yapılan işlemlerin bütünüdür" (Oğuzkan, 1974). Bu tanımlardan hareketle yöntemi tasarlama, tekniği de uygulama olarak düşünülebiliriz. Yöntemi, hedeflere ulaşmak için öğrenme-öğretme sürecini planlama, tekniği de bu planlanan sürecin uygulamaya aktarılmasında izlenen yol olduğu söylenebilir.

⁹ Türkiye Türkçesi'nin ağız sözlüğü çalışmalarının Cumhuriyet'le başladığı bilinmektedir. 12 Haziran 1932 tarihinde kurulan Türk Dilini Tetkik Cemiyeti (daha sonraki Türk Dil Kurumu)'nin dil yenileşmesi için ilk el attığı konularından birisi de halk ağzından söz derleme faaliyeti olmuştur. 1933-1935 yılları arasında 150 bin civarında söz derlenmiş, bu malzeme Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi adıyla 1939-1949 yılları arasında dört

Çalışmamız kapsamında fonetik alfabe¹⁰ ile ilgili bir aktarım tercih edilmemiş, bu olgu gerek öğretici inisiyatif ile gerekse kaynak kişinin icra kaydının taklit edilmesi yöntemiyle aktarılmaya çalışılmıştır.

Şenel, müzikolojik bir terim olarak THM'deki ağız kavramını; "büyük ölçüde serbest ritimli (uzun hava) kalıp ezgi ve okuyuş üsluplarını ifade eden bir çeşit okuyuş üslubu, tek başına hem bir diyalekt kullanımı hem bir kalıp ezgi, hem bir yöresel tavır, hem de kişisel bir üslup ve çoğu zaman sözle anlatılamayacak bir icra biçimi" olarak tanımlamaktadır (Şenel, 2007: 66). Ağız¹¹ kavramının genel ifadesi; yöresel ve tematik ezgi kalıplarının bölgelere, topluluklara ve kişilere has dil kullanım özellikleriyle oluşan, bünyesinde bulunan müzikal unsurlar açısından çeşitlilik ve farklılık gösteren söyleyiş üslubudur (Uslu, 2014:26).

Şenel'in değerlendirmelerinde öne çıkan "yaygın kalıp ezgi" olgusu, bir eserin hangi türe, hangi yöreye, hangi topluluk ya da aşirete, hangi kişisel üsluba ait olduğunun belirlenmesinde fikir veren anlamlı, en küçük müzik cümlesidir. *Yaygın kalıp ezgiler*, çalışmamızın deney kısmında kullanacağımız müzikal malzemenin de temelini oluşturmaktadır.

Literatürde, bir müzik terimi olarak hançere ile ilgili tanımlamalar ve tespitler sınırlıdır. Arapça kökenli olan hançere terimi, sözlüklerde biyolojik yönüyle; gırtlak, gırtlak başı anlamındadır (URL 2). İcra ve eğitim ortamlarında "gırtlak yapma, gırtlak atma, gırtlak nağmesi" şeklinde kullanılan ifadeler bir icracının hançere yetisini ifade etmektedir. Bir seslendirme tekniği olarak Anadolu'ya özgü biçimleriyle çok çeşitlilik gösteren hançere, bir icracının estetik olarak değerlendirmesinde de beğeni ölçütü olarak görülmektedir. Benzer şekilde bir eserin zorluk derecesini ifade ederken yine müzik çevrelerince kullanılan "bu türkünün gırtlak nağmelerini icra etmek zordur" ya da sözgelimi Orta Anadolu'dan bir oyun havasını tarif ederken "bu türkünde hızlı gırtlak nağmeleri var" gibi tanımlamalar da hançere işlerliği ile ilgili tespitleri içermektedir. Parlak, Neşet Ertaş'ın hayatı sanatı ve eserlerini anlattığı çalışması "Garip Bülbül Neşet Ertaş" kitabında, Ertaş'ın ağız ve hançere özellikleri ile ilgili önemli tespitlerde bulunmuştur. Parlak'ın özellikle hançere tarzlarıyla ilgili "yumuşak, orta sert ve sert hançere" şeklindeki değerlendirmeleri dikkat çekicidir (Parlak, 2013). Bir müzik terimi ve kavramı olarak Parlak'a göre hançere: vokal icrada gırtlak ile yapılan vibratolar, nüanslar ve vurgular gibi çeşitli unsurlardan oluşan bir ifade biçimidir. Özellikle geleneksel müziklerde sık rastlanılan bir ifade tarzıdır. Seslendirilen müziğin ifade, etki ve vurgusunu güçlendiren bir niteliğe sahiptir. Hançere kullanım tarzının oluşumunda; müzikal birikim, kültürel donanım vb. etkiler önemlidir. Bölgesellik,

cilt olarak yayımlanmıştır. Bu ilk derleme çalışmasında çeşitli anlam karışıklıkları, madde başı düzensizlikleri başta olmak üzere birçok eksiklik ortaya çıkmıştır. Bu eksiklik ve hatalar göz önünde bulundurularak 1952 yılında tekrar derleme çalışmaları başlatılmış, gönüllü aydınlardan ve öğretmenlerden faydalanılarak 8 yılda 450 bin fiş toplanmıştır. Bu iki derlemenin fişleri bir araya getirilip harmanlanarak 1963-1982 yılları arasında Derleme Sözlüğü adıyla on iki cilt hâlinde yayımlanmıştır (Akar, 2009: 6).

1940'lı yılların başında Ahmet Caferoğlu, Anadolu'nun birçok yöresini gezerek metin derleme çalışmalarında bulunmuş, bu metinlerden dokuz ciltlik bir külliyat oluşturmuştur. Caferoğlu'nun çalışmaları, 1940'lı yıllardan sonra birçok araştırmacıya referans olmuş, sonrasında diyalektoloji alanında önemli bireysel çalışmalar da yapılmıştır (Caferoğlu, 1994).

Türk Dil Kurumu, 2008 yılında Derleme Sözlüğü'nün güncellenmiş halini, Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü adı ile resmi internet sayfasında erişime açarak Cumhuriyet tarihinden bugüne kadar yapılan çalışmaların, araştırmacılar ve ilgilileri tarafından çevrimiçi taranmasına olanak sağlamıştır (URL 3).

¹⁰ Derlenen türkülerin şiirlerindeki fonetik yapı, vokal icranın hangi ses tınlatma bölgelerinde şekilleneceğine dair önemli ipuçları içermektedir. Bu anlamda "İstanbul Türkçesi" ile yapılan icra, türkünün ağız özelliği hassasiyetini yansıtmada noktasında eksik kalacaktır. Türkü sözleri üzerinde fonetik alfabe özelinde şekillenen bir anlayışla yapılacak çalışmalar başkaca bir araştırmanın odak noktasını oluşturabilmektedir (Altıok, 2010), (Altıok, 2011).

¹¹ Emnalar'ın söyleyiş üslup ve özellikleri açısından tespit ettiği THM ağızları şunlardır: "Abdal Ağızı, Acem (Azerbaycan) Ağızı, Amik Ağızı, Apçağa Ağızı, Arguvan Ağızı, Aşık Ağızı, Avşar Ağızı, Bar Ağızı, Çamşılı Ağızı, Diyarbakır Ağızı, Ege Ağızı, Eğin Ağızı, Elbeyli (ilbeyli) Ağızı, Erzincan Ağızı, Erzurum Ağızı, Harput Ağızı, İstanbul Ağızı, Karadeniz Ağızı, Kayabaşı Ağızı, Kavas Ağızı, Kerem Ağızı, Kerkük Ağızı, Lavik Ağızı Malatya Ağızı, Rumeli Ağızı, Sandık Ağızı, Sümmani Ağızı, Teber Ağızı, Türkmen Ağızı, Venk Ağızı, Yörük Ağızı" (Emnalar, 1998: 577-578).

yöresellik vb. mahalli nitelikleri bünyesinde toplayıp temsil edebildiği gibi, sanatçıların bireysel tercihlerine bağlı olarak kişisel bir karakter de taşıyabilir. Geleneksel müziklerde kişisel üslup ve mahalli tavırların belirlenmesinde etkin bir rol oynar (Erol Parlak, Kişisel Görüşme).

Türk Halk Müziği'nin akademik eğitimi konusunda tecrübe sahibi uzmanların hançere ile ilgili görüşleri de önem arz etmektedir. Ökten'e göre hançere; vokal icrada, ağız özelliklerine paralel olarak ses tellerinde teşkil eden -durgu, vurgu, artikülasyon, apojyotür, grupetto, aşağı-yukarı mordan, hızlı-yavaş vibrasyon ve triller gibi- süsleme notlarından oluşturulan kompozisyonun bir bütünüdür (Can Etili Ökten, Kişisel Görüşme).

Bu tanımlamalardan da hareketle hançere, müzikal ağzın bir enstrümanı niteliğindedir. Başka bir deyişle ağzın nüansa dayalı özelliklerinin teşkil ettiği yerdir.

3. Deneyisel Uygulamanın Planlanması

3.1. Çalışmaya dahil edilme kriterleri ve denek profilleri

Çalışmaya dâhil edilme kriterleri: konservatuvar öğrencisi olmak, daha önce ses eğitimi üzerine eğitim almamış olmak ve çevrimiçi eğitim koşullarına uygun ekipmana sahip olmak şeklinde belirlenmiştir. Denekler, ulaşılabilirlik ve hazır bulunuşluk açısından avantaj sağlayacağını düşünülerek, mensubu olduğumuz İTÜ TMDK'da eğitimine devam eden, Ses Eğitimi bölümü öğrencisi olmayan (ikisi Müzik Teorisi, biri Çalgı Bölümü olmak üzere) üç erkek öğrenciden seçilmiştir.

Deneklerin demografik bilgilerini elde etmek için hazırladığımız formdan edinilen özet bilgilere göre denek 1 ve denek 2'nin memleketlerinden dolayı Orta Anadolu müzik kültürü ile kültürlenmiş olabilecekleri düşünülmüştür. Fakat İstanbul'da doğup büyümüş olmaları sebebiyle söz konusu kültürlenmede etkinin az olacağı sayılıştından hareket edilmiştir. Denek 3 ise Orta Anadolu kültürüne her anlamda uzak görünmektedir. (Tablo 1).

Tablo 1. Deneklerin Demografik Bilgileri

	Denek 1	Denek 2	Denek 3
Yaşı	20	26	22
Memleketi	Konya	Çorum	Hakkari
Yaşadığı Yer	İstanbul 20 Yıl)	İstanbul (26 Yıl)	İstanbul (5 yıl), Hakkari(13 yıl), İstanbul (4 Yıl)
Enstrümanı	Bağlama (İyi)	Bağlama, Gitar (Orta)	Bağlama (İyi)
Ses Cinsi	Yüksek Bariton	Tenor	Bariton
Eğitimi	İTÜ TMDK Çalgı Bölümü 3. Sınıf	İTÜ TMDK Müzik Teorisi Bölümü 4. Sınıf	İTÜ TMDK Müzik Teorisi Bölümü 4. Sınıf

3.1 Çalışmada kullanılacak öğrenme alanlarının tespiti

Karmaşık bir bütünü anlamak ya da anlatmak için en etkin yol, algılanacak/aktarılabilecek olgunun bütün işlevsel parçalarını tespit etmektir. Bu sebeple tüme varmak üzere yapılacak bir sınıflandırma çalışması önemlidir. Sınıflandırma bilimi olarak bilinen *taksonomi*, eğitim bilimleri disiplininde önemli bir çalışma alanıdır. Eğitim bilimleri açısından taksonomi “istendik davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin önkoşulu olacak şekilde sıralanmasıdır. Bu bağlamda, aralarında yatay ve dikey sıkı bir ilişki olan öğrenilmiş davranışların sınıflandırılmasında taksonomi kullanılır” (Sönmez, 2007: 33, 37-38). Deneyisel uygulama planlanırken Bloom tarafından sistematik hale getirilmiş öğrenme alanları taksonomisindeki üç temel öğrenme alanı incelenmiştir. Öğrenilmiş davranışlardan zihinsel yönü ağır basan öğrenme türüne bilişsel alan; bir nesne, bir olay, bir konuya karşı ilgi, tutum, tavır ve duygu gibi davranış eğilimleri içeren öğrenme türüne duyuşsal alan; kaslarını, organlarından bir veya birkaçını kullanarak kazandığı becerileri içeren öğrenme türünün psikomotor alan olarak sınıflandırıldığı görülmüştür (Bloom,

1956).

Eğitim bilimleri alanında uzman akademisyenlerle yaptığımız istişareler sonucu çalışmamızın öğrenme alanlarının bilişsel ve duyuşsal alanda yoğunlaştığı kanısı oluşmuştur. Psikomotor öğrenme alanının fizyolojik etkilerini somut olarak gözle değerlendirmek olanaksızdır. Tıbbi destek ile deneklerin ses telleri ve larenks görüntüleri üzerinden, çalışma başında ve sonunda karşılaştırmalı olarak yapılacak değerlendirmelerin başlı başına bir araştırma konusu oluşturacağını düşünmekteyiz.

3.1.1. Bilişsel alan

Bloom' a göre bilişsel alan basamakları 6 ana aşamadan oluşmaktadır (Krathwohl D. R., 2002), (Tablo 2).

Tablo 2. Bloom Taksonomisi (Bilişsel Alan) Aşağıdan Yukarı Doğru

Bloom'un 1956 yılında önerdiği bu taksonomi, dönemin davranışçı öğrenme anlayışı ile biçimlendirilmiş ve sonrasındaki eğitim programı çalışmalarına da yön vermiştir. 20. yüzyılın sonlarındaki eğitim anlayışı, öğrencinin öğrenme sürecini kendi keşfettiği, aktif olarak eğitim sürecine katıldığı ve eğitmenin bu süreçte rehberlik ettiği öğrenci merkezli bir anlayışa doğru evrilmiştir. Bloom taksonomisi, zaman içerisinde değişen eğitim anlayışına paralel olarak alanın akademisyenlerince birtakım eleştirilere maruz kalmış ve 1956 yılında sunulan taksonominin, revize edilmesi ihtiyacı doğmuştur. 1995- 2000 yılları arasında Bloom'un öğrencileri Anderson ve Krathwohl öncülüğünde; eğitim programı kuramcıları, ölçme ve değerlendirme uzmanları, bilişsel psikologlar ve öğretim araştırmacılarından oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur. Bu çalışma sürecinin sonunda Bloom'un sınıflaması düzenlenerek yeni bir sistematik önerilmiştir (Anderson vd., 2001; Krathwohl, 2002). Bloom'un taksonomisini oluşturulduğu yıllarda pek bilinmeyen "bilisüstü bilgi" kavramı bilgi basamağına eklenerek taksonomi iki boyutlu hale dönüştürülmüştür. Bunlar kazanımların içeriğini gösteren bilgi boyutu ile hedefin nasıl gerçekleşeceğini gösteren bilişsel süreç boyutudur. Böylece, iki boyutlu revize edilmiş taksonomi, bilişsel öğrenmeleri sadece bilgi açısından değil aynı zamanda süreç açısından da değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Orijinal taksonomide yer alan "bilgi" basamağı "hatırlama" olarak revize edilmiş, "kavrama" basamağı "anlama", analiz basamağı ise analiz etme olarak adlandırılmıştır. Uygulama basamağı ise aynı konumunda kalmıştır. Sentez yapmanın değerlendirme yapmaktan daha zor olacağı fikrinin yaygın olarak kabul edilmesi nedeniyle, sentez basamağının yeri değerlendirme ile yer değiştirmiştir. Ayrıca, üst düzey düşünme süreçlerini daha çok vurgulayan "yaratma" kavramı en üst basamakta yer almıştır (Krathwohl, 2002; Anderson vd., 2001).

Olgusal bilgi, bir şeyin nasıl adlandırılacağına bilgisi olup öğrencilerin belirli bir konu alanı ile ilgili bilmeleri gereken terimleri, sembolleri, detayları ve parçaları içermektedir (Anderson vd., 2001). Deney sürecinde öğrenciye aktaracağımız; ağız, hançere, üslup, tavır, yorum vb. terminolojik kavramlar, icradaki yorum özelliklerini aktarırken kullanacağımız glissando, portamento, trill vb. müzik terimleri ya da notalar üzerinde kullandığımız sembol ve işaretler, öğrenme sürecindeki olgusal bilgi havuzunu oluşturmaktadır.

Kavramsal bilgi, sınıflamalar, prensipler, genellemeler, teoriler, modeller ve yapı bilgisi olup, geniş bir yapı içerisinde temel unsurlar arasındaki ilişkileri bilmeyi gerektirir (Anderson vd., 2001). Eserlerin ağız ve hançere yapısına dair elde ettiğimiz fonksiyonel veriler, eserin tür, dizi, makam, usul, dil ve prozodi yapısına dair bilgiler, kavramsal bilgilerdir.

İşlemsel bilgi, bir şeyin nasıl yapılacağını bilgidir. Teknik, metot, algoritma ve beceri gerektirir (Anderson vd., 2001). Çalışma sürecinde sunuş yöntemi ile öğrenciye rehberlik ederek yapacağımız uygulamalar *işlemsel bilgiler* içermektedir.

Bilişüstü bilgi, öğrenilen bilginin farkında olmayı, stratejik bilgiyi, uygun bağlamsal ve durumsal bilgiyi içeren bilişsel görevler hakkındaki bilgiyi, görevi, işi, koşulları, şartları bilmeyi gerektirmektedir (Anderson vd., 2001). Çalışma sürecimizin son safhasında denekler ile yapacağımız kendi icra kaydı kritiklerinde, deneklerin performans kayıtlarında neyi başarıp neyi başaramadıkları ile ilgili öz farkındalıklarının oluşması, bizim verilerimiz ve çalışma sürecinde kullandığımız terminoloji ışığında yaptıkları icra kritikleri, bilişüstü bilgi ile yapılacak çalışmalardır.

Tablo 3. Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi Bakımından Kazanım Dağılımları

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlamak	2. Anlamak	3. Uygulamak	4. Analiz Etmek	5. Değerlendirmek	6. Yaratmak
A. Olgusal Bilgi	A1	A2	A3	A4		
B. Kavramsal Bilgi	B1	B2	B3	B4	B5	
C. İşlemsel Bilgi		C2	C3	C4		C6
D. Bilişüstü Bilgi		D2			D5	

A1: Ağız, hançere, üslup, tavır, yorum vb. kavramları, icradaki yorum özelliklerini aktarırken kullanılan glissando, portamento, trill vb. müzik terimlerini, notalar üzerinde kullanılan sembol ve işaretleri öğrenir.

A2: İşitsel ve görsel olarak maruz kaldığı öğeleri çalışma esnasında öğrendiği terminoloji ile bağdaştırır.

A3: Vokal icradaki detayları ifade eden bir notasyon çalışmasını, öğrendiği dinamiklerle yürütür.

A4: Türk Halk Müziği sözlü ürünlerini, çalışma genelinde kullanılan terminoloji ile analiz eder.

B1: Eserden çıkarılmış pasajları dizisel yapı ağız-hançere özellikleri ve yorum özellikleri ile ifade eder.

B2: Eserin kültürel alt yapısını öğrenir, yöre repertuvarını ve diğer kaynak kişileri tanır. Eserin tür, dizi, makam ve usul yapısı hakkında bilgi sahibi olur. Eserin konusu, edebi yapısı dil ve ağız özelliğine dair yörede kullanan sesli, sessiz vokalleri ifade eder. Edindiği kültürel ve müzikal bilgileri icranın bütünüyle ilişkilendirir.

B3: Eserdeki yöre ağzı özelliklerinden kaynaklı dil yapısında fonasyonu değişen kelimeleri, kalıp ezgileri ve hançere motiflerini belirler

B4: Eserin türünü ya da yerel kimliğini ifade eden kalıp ezgileri tespit eder. Eserden sunulan kısa pasajlarda ve eserin genelindeki, ağız, hançere, üslup, tavır ve yorum özelliklerini analiz eder. Eserdeki dizi ve tür yapısı özelliklerini bilir, dizi yapısındaki değişimleri (geçki) ifade eder.

B5: Orta Anadolu yöresi ezgilerine olan farkındalığı artar, dinlediği bir kaynak kişiyi ya da profesyonel icracıyı çalışma genelinde edindiği kavramsal bilgiler ile değerlendirir.

C2: Çalışmanın önceki evrelerinde kavramsal ve terminolojik olarak öğrendiği unsurları nota üzerinde gördüğünde, sunuş yöntemi ile kendisine aktarıldığında ya da icracıdan dinletildiğinde farkeder ve icra etmeye hazırlanır.

C3: Eserin türünü ya da yerel kimliğini ifade eden kalıp ezgileri, eserin genelindeki ağız, hançere, üslup, tavır ve yorum özellikleriyle icra eder.

C4: Eserdeki ağız ve hançere unsurlarını seslendirerek analiz eder.

C6: Heraklitosun “Aynı nehirde iki kere yıkanılmaz” sözündeki felsefe ile THM’nin genelindeki dinamik yapıyı kavrar. Müzikal yorumların her seferinde yeniden bir üretim süreci (reproduction) olduğunun farkındalığı ve vokal icrada tespit edilen yorum unsurları doğrultusunda, yöre kalıp ezgilerinin, ağız, hançere, üslup ve tavır özelliklerinin dışına çıkmadan özgün yorumlar üretebilir.

D2. Öğretici ile yapılan kendi icra kaydı kritiğinde, neyi başarıp neyi başaramadığının farkına varır.

D5. Kendi icra kaydını ya da başka bir vokal icrayı dinlerken ağız ve hançere özelliklerine olan farkındalığı ile değerlendirme içgüdüğü geliştirir.

3.1.2. Duyuşsal alan

Bloom 1956 yılında yaptığı çalışmada duyuşsal alanı, üç öğrenme alanından biri olarak belirlemiştir. Sonrasında Krathwohl, Bloom ve Masia (1964) tarafından yapılan başka bir çalışma sonucunda duyuşsal alanın ayrıntılı ilkeleri yayınlanmıştır. Duyuşsal alan öğrenmeleri, "farkındalık, ilgi duyma, dikkat etme, sorumluluk duyma, şüphe duyma, dinleme becerileri, diğerleriyle etkileşim içinde davranma ve aynı zamanda bu tutumsal nitelikleri gösterme yeteneği veya deneme ve çalışmaya uygun değerler"dir (Bloom, 1956; Krathwohl vd, 1964).

Duyuşsal alanın diğer öğrenme alanları ile koordineli bir alan olduğu özellikle bilişsel alan süreçlerini desteklediği kanısı kaynaklarda yaygındır. Bu alanın öğrenme basamakları beş başlıkta sınıflandırılmıştır:

Alma düzeyi; bilişsel alandaki hatırlama düzeyi ile iç içedir. Bir durumunun hatırlanması sürecindeki farkındalığı ifade etmektedir. Bir anlamda uyarıcıyı reddetmeme, almaya istekli olma sürecidir.

Tepkide bulunma kişi uyarıcılara bilinçle tepkide bulunur ve onlarla ilgilenir. Razı oluş, gönüllü oluş, zevk alışı bu basamak ile ilgilidir (Krathwohl vd, 1964), (Demirel, 2002). Deneklerimizin çalışmamızda gönüllü olarak yer almaları, öğrenmeye ve gelişime olan istekleri, çalışmamızla ilgili kendilerinden istenenleri yerine getirmeleri, duyuşsal alan öğrenmesinin ilk iki aşamasını tamamladıklarını göstermektedir. Bu durum imzaladıkları onam formu ile de belgelenmiştir.

Değer verme; kişinin uyarıcılara karşı nasıl bir tepkide bulunacağı noktasındaki tutum, inanç ve değerleri ifade etmektedir (Krathwohl vd, 1964), (Demirel, 2002). Çalışma sürecinde deneklerin kendilerine yöneltilen eleştirileri kabul etmeleri, ideal olanı yapabilme noktasındaki kararlı tutumları ya da çalışmamızın her bir aşamasına verdikleri değer bu öğrenme süreci ile ilişkilendirilebilir.

Örgütlenme sürecinde kişi yeni değerler ve duyuşsal alanla ilgili yeni örüntüler oluşturur. Hem başkalarında oluşturulan değerleri hem de kendisince benimsediklerini irdeler. Aralarındaki ilişkiye bakar (Krathwohl vd, 1964), (Demirel, 2002). Deneklerimizin bizden aldıkları dönütlere göre icra davranışlarını değiştirme çabaları, icra sorunlarını gidermek üzere yeni değerler oluşturma istekleri ve bu edindikleri değerleri duyduğu icralarla ilişkilendirmeleri *örgütlenme* düzeyini ifade etmektedir.

Duyuşsal alanın son öğrenme düzeyi *kişilik haline getirme* olarak tanımlanmıştır. Kişinin yaşamı boyunca geliştirmiş olduğu duyuşsal özellikleri, bu basamakta hem tutarlı olmuş, hem de kapsamı bakımından genişlemiş ve zenginleşmiştir (Krathwohl vd, 1964), (Demirel, 2002). Deneklerimizin, çalışmada geçirdiği öğrenme/kültürlenme süreci sonrasındaki sanat yaşantılarında, Orta Anadolu yöresi repertuvarından icra edeceği eserlere karşı hissedecekleri sorumluluk duygusu, çalışmamız açısından *kişilik haline gelen* bir öğrenme sürecinin ifadesi olduğunu düşünmekteyiz.

3.2. Öğrenme alanları, konular ve kazanımlar

Tablo 4. Öğrenme Alanları, Konular ve Kazanımlar

Dersler ve Öğrenme Alanları	Süre	Konular	Kazanımlar
1. Ders (A1, B2)	1 saat	-Çalışmada kullanılacak terminoloji ve kavramlara dair bilgiler, -Eserin yöresi, kaynak kişisi hakkında kültürel alt yapıya dair bilgiler, kaynak kişinin ve yakın coğrafyadaki örneklerin dinletilmesi, (deneğin kültürlenmesinin sağlanması) -Eserin tür, makam ve usul yapısına dair bilgiler. -Yöre ağzını oluşturan kalıp ezgilerin tanıtılması	-Çalışmada kullanılacak terminoloji ve kavramları öğrenir. - Eserin kültürel alt yapısını öğrenir, yöre repertuvarını ve yöredeki diğer kaynak kişileri tanır. -Eserin tür, dizi, makam ve usul yapısı hakkında bilgi sahibi olur - Yöredeki kalıp ezgileri tanır
2. Ders (B1, B2, B3, C3)	1 saat	-Eserin konusu, edebi yapısı, dil ve ağız özelliklerine dair yöre ağzı özelliği taşıyan, çeşitli ses dönüşümleri ile farklılaşmış kelimelerin ve kalıp ezgilerin işitsel ve görsel destekli uygulamalı aktarımı. -İcradaki prozodi yapısının aktarılması.	-Eserin konusu, edebi yapısı dil ve ağız özelliğine dair yörede kullanan sesli, sessiz vokalleri öğrenir. -Fonasyonu değişen kelimeleri, teleffuz edip, kalıp ezgileri icra eder. - İcradaki prozodi yapısını öğrenip, yapıya uygun icra eder.
3. Ders (A1, B2, B4, C3)	1 saat	-Hançerenin müzikal anlamının kavranması, eserdeki hançere yapısına dair hedefli heceler ile yapılan görsel (nota, kaynak kişi, eğitmen) ve işitsel (kaynak kişi, eğitmen) destekli, uygulamalı çalışmalar. -Yoruma dair özelliklerin, yorumda genel üslup özelliklerinin ve icracının yorum özelliğinin aktarılması.	-Hançerenin geleneksel müziklerdeki anlamını kavrar. -Hançere motiflerinin tespit edildiği bezekleri görsel ve işitsel olarak tanır, müzik yazısı üzerinden analiz ederek algıladığı motifleri seslendirir. -Yoruma dair özelliklerin, yorumda genel üslup özelliklerinin ve icracının yorum özelliklerini kavrar
4. Ders (B2, C2, C3)	1 saat	-Eserin içinden (görsel ve işitsel) ön hazırlığı yapılmış, ilk üç derste aktarılan bilgilerin ışığında ağız ve hançere özelliklerini ihtiva eden kalıp ezgilerin çalışılması.	Bir önceki derste öğrenilen motiflerin paralelinde eser içerisindeki kalıp ezgileri ağız ve hançere özellikleri ile icra eder.
5. Ders (C2, C3)	1 saat	-Eserin bütünlüklü icrasına yönelik çalışmalar, ders sonrasında deneğin yalnızken yapacağı video kaydının istenmesi.	-Öğrenilen kalıp ezgileri birleştirir, eserin genelini yansıtan bütünlüklü icrayı oluşturarak kayıt eder.
6. Ders (B5,C2,C3,D2,D5)	1 saat	- Denek ile beraber video kaydının dinlenmesi ve kritiği. -Ağız ve hançere özelliklerine dair pekişmeyen unsurların çalışılıp, icranın son şeklinin verilmesi	-İlk beş derste edinilen kazanımlar ile kendi icrasını ağız ve hançere özellikleri kapsamında analiz eder, eksiklerinin farkına varır, bütünlüklü icranın son şeklini ortaya koyar.

3.3. Performansa dayalı başarı ölçümü

Öğrenciden bilgisini bir cevap oluşturarak veya bir ürün yaparak göstermesinin istendiği ölçümler performansa dayalı ölçümler olarak ifade edilir (Century, 2002, Bekiroğlu, 2008:117'den). Performansa

dayalı alanlarda müzik eğitimi alan bir öğrencinin başarısının ölçülmesi için çalgı çalmak, vokal icra yapmak ya da dans etmek gibi bir performans sergilemesi beklenir. Çalışmamızın deney aşamasında uygulanan yaklaşım sonuçlarının geçerli ve güvenli bir şekilde elde edilmesi, yorumlanması ve tartışılabilmesi için performansa dayalı ölçümlemeyi içeren bir ölçek tarafımızca hazırlanmıştır.

Ölçeği oluştururken, Wiggins'in, performansa dayalı bir ölçümün geçerliğini incelerken sorduğu şu soruları dikkate aldık:

- “1. Ölçülmek istenen öğrenim hedefleri (bilgi ve beceriler) açıkça belirlenmiş mi?
 2. Ölçülmek istenilen bilgi ve beceriler öğretim ile uyumlu mu?
 3. Performans görevi ölçülmek istenen bilgi ve beceriler için uygun bir görev mi?
 4. Performans görevi içinde belirlenen alt kriterler, öğrenciye verilen yönergeler ve sorulan sorular ölçülmek istenen bilgi ve becerileri ortaya çıkarmaya yönelik mi?
 5. Kriterler, yönergeler ve sorular açık ve anlaşılır olarak ifade edilmiş mi?
 6. Performansa dayalı ölçüm önemsiz bilgi ve becerileri değil, yalnızca öğrencinin öğrenmesi için gerekli bilgi ve becerileri kapsıyor mu?
 7. Puanlama kriterleri ölçülmek istenilen bilgi ve becerileri ölçmeye yönelik mi?
 8. Puanlama kriterleri açık ve anlaşılır olarak ifade edilmiş mi?
 9. Puan ağırlıkları ve dağılım, ölçülecek bilgi ve becerilerin seviyesi ile uyumlu mu?”
- (Wiggins, 1996, Bekiroğlu, 2008: 118'den).

Performansın her bir seviyesinin tanımlandığı ölçek oluşturulduktan sonra bir sonraki aşama bu kriterlerin nasıl derecelendirilerek güvenli bir şekilde ölçüleceği idi. Dereceli puanlama anahtarı “Rubric”, kabul edilebilir ve kabul edilemez performans aralığını kriterlerle belirleyen bir ölçektir (Pate, Homestead & McGinnis, 1993, Bekiroğlu, 2008: 118'den). İyi tanımlanmış ve anlaşılır maddelerden oluşan bir dereceli puanlama anahtarının (rubric) kullanılması, puanlamadan kaynaklanabilecek güvenilirlik problemlerini ortadan kaldırır (Smith, 2003, Bekiroğlu, 2008: 118'den). Bu durumda farklı kişilerin değerlendirmesiyle elde edilen puanlar zaten birbiriyle tutarlı olacak ve kişiler arası güvenilirlik yüksek olacaktır (Richard I. Shavelson, 2005, Bekiroğlu, 2008:118'den).

Bütünsel ve analitik olmak üzere iki tür dereceli puanlama anahtarı vardır. Bütünsel dereceli puanlama anahtarı, sürecin veya ürünün parçalarının ayrı ayrı değerlendirilmeden, bir bütün olarak değerlendirilmesini sağlar. Analitik dereceli puanlama anahtarı kullanarak ise süreç veya ürün parçalarına ayrılarak, her bir parça kendisi içinde ayrı ayrı değerlendirilebilir. (Nitko, 2001, Bekiroğlu, 2008: 119'dan). Analitik dereceli puanlama anahtarında her bir kriterin kendi içindeki aşamaları için belirlenmiş bir ölçek olduğundan, yapılan ölçümün objektifliği için önemli bir gereklilik sağlanmış olur.

Deneklerimizin ön test ve son test verilerini değerlendirmek üzere Prof. Erol Parlak, Dr. Öğr. Üyesi Deniz Güneş, San. Öğr. Gör. Serap Baltutan ve San. Öğr. Gör. Esin Şentürk'ten oluşan uzman ekip¹² oluşturulmuştur. Uzman ekiple yapılan görüşmeler sonucunda yukarıda söz edilen ilkeler doğrultusunda analitik dereceli puanlama anahtarı ile hazırlanmış başarı değerlendirme ölçeği oluşturulmuştur (Tablo 5).

¹² Uzmanlarımız İTÜ TMDK Ses Eğitimi Bölümü'nde Türk halk müziği repertuarı içerikli dersleri vermiş ve vermekte, her biri alanında en az on beş yıl tecrübe sahibidir. Bu anlamda birçok öğrencinin öncesi ve sonrası hakkında sayısız değerlendirme süreci yürütmüşlerdir.

Tablo 6. Başarı Değerlendirme Ölçeği

Sıra	Başarı Değerlendirme Ölçütleri	Zayıf (0-2)	Ortanın Altında (3-4)	Orta (5-6)	İyi (7-8)	Çok İyi (9-10)
1	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi					
2	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi					
3	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme					
4	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması					
5	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi					
6	Vibrato Kullanımı					
7	Genel Hançere Yetisi					
8	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)					
9	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)					
10	Eserin Genel Karakterini Yansıtma					

3.4. Deneysel Çalışma

Yaptığımız deneysel çalışmada denek 1 ile çevrimiçi gerçekleştirilen, her biri iki saatten oluşan üç dersin aşamaları (Tablo 6), (Tablo 7) ve (Tablo 8)'de verilmiştir.

Tablo 7. Giye Giye Eskitmişsin Alları, I. Ders

I. Ders
Süre: 2 saat
1. Çalışmada kullanılacak kavramlar ve terminolojiye dair bilgiler (A1)
Ağız nedir? Ağzın dilbilimsel ve müzikolojik tanımı nedir? Hançere nedir? Vokal icrada hançerede teşkil eden süsleme ifadeleri: glissando, portamento, trill, vibrato vb. nelerdir? Vokal icra notasyonu anlayışı serbest ve ölçülü ezgilerde nasıldır?
Kazanım: Çalışmada kullanılacak notalarda yazılan detayları, kavramları ve kullanılan terimleri öğrenir.
Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik
Dilbilimi açısında ağız, şive, lehçe kavramlarının açıklanması ve birbirleriyle ilişkisi örneklerle aktarıldı. Müzikoloji açısından ağız ve hançere kavramları açıklandı, somut örnekler verildi. Glissando,

portamento, trill, vibrato vb. ifadeler notasyon üzerinden uygulamalı örneklerle anlatıldı. Serbest ritimli ezgilerdeki nota yazımı anlayışının nasıl şekillendiği görsel ve uygulamalı olarak gösterildi.

2. Eserin yöresi, kaynak kişisi hakkında kültürel alt yapıya dair bilgiler, kaynak kişinin ve yakın coğrafyadaki örneklerin dinletilmesi, (deneyin kültürlenmesinin sağlanması) (B1, B2, B3, C3)

Kazanım: Eserin kültürel alt yapısını öğrenir, yöre repertuvarını ve yöredeki diğer kaynak kişileri tanır.

Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Orta Anadolu Abdal müziği geleneği ve bu geleneğin içerisindeki önemli temsilciler aktarıldı.

3. Eserin tür, dizi, makam ve usul yapısına dair bilgiler (B2)

Kazanım: Eserin tür, dizi, makam ve usul yapısı hakkında bilgi sahibi olur.

Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Eserin serbest ritimli ya da başka bir tanımla düzensiz kalıp ritimli olan yapısı anlatıldı. Bozlak türü hakkında bilgi verildi. Eserin dizi oluşumu ve seyri içerisindeki durak noktaları, çeşnilerin hangi dereceler üzerinde nasıl şekillendiği konusunda nota üzerinde bilgi aktarımı görsel ve işitsel olarak sağlandı.

4. Yöre ağzını oluşturan kalıp ezgilerin tanıtılması (B3-C3)

Kazanım: Kalıp ezgiler üzerinde sesli sessiz vokallerin müzikal olarak nasıl şekillendiği tarif edildi.

Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Ağızları oluşturan kalıp ezgilerin tarifi yapıldı. Yalnızca Orta Anadolu ağzı değil farklı ağızlara ait karakteristik kalıp ezgiler de tanıtıldı. Deneyin sentez yoluyla yöre ağızlarına dair farklı kalıp ezgileri türetmesi ve tanınması sağlandı.

5. Eserin konusu, edebi yapısı, dil ve ağız özelliklerine dair yöre ağzı özelliği taşıyan, çeşitli ses dönüşümleri ile farklılaşmış kelimelerin ve kalıp ezgilerin işitsel ve görsel destekli uygulamalı aktarımı. (B1, B2, B3, C3)

Kazanım: Eserin konusu, edebi yapısı dil ve ağız özelliğine dair yörede kullanan sesli, sessiz vokalleri öğrenir. Fonasyonu değişen kelimeleri telaffuz eder, kalıp ezgiler üzerinde şekillenen fonasyona farkındalık kazanır.

Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Eserin konusu itibarıyla ayrılık ve sevdâ temaları içerdiği aktarıldı. Edebi olarak halk şiiri türlerinden 11'li hece ölçüsü ile yazılmış koşma tarzında bir şiir olduğu da belirtildi.

Kaynak kişinin ses kaydı dinletilerek yöre ağzı özelliklerine göre şekillenmiş kelimeler şu şekilde tespit edilmiştir: *eskitmişsin* (eskitmişsing), *halları* (hırıltılı h), diye (deyi), çok (çoh), yoksa (yoğsa) , vakti (vahti, hırıltılı h), ekseri (akseri), gelsene (gelsane), gelmemezlere (gelmemesine). Kalıp ezgiler üzerinde sesli sessiz vokallerin müzikal olarak nasıl şekillendiği tarif edildi.

Giye giye eskitmişsin(ng) alları
Getirdin başıma türlü halları (hırıltılı h)
Gelir diye (deyi) çok (h) bekledim yolları
Yok(ğ)sa yemin mi ettin gelmemesine

Seher va(h)kti bülbül öter ekseri (akseri)
Gözümün(ng) yaşları deler mermeri
Ne dedim sevdiğim gelsene (gelsane) beri
Yok(ğ)sa yemin mi ettin gelmemesine

6. İcradaki prozodi yapısının aktarılması (B2 B3)

Kazanım: İcradaki prozodi yapısını öğrenip, yapıya uygun icra eder.

Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Kaynak kişi icrasındaki prozodi yapısı aynen korundu. Hecelerin, kelimelerin ya da söz gruplarının kalıp ezgiler içerisinde nasıl icra edildiği örnekler ile anlatıldı.

7. Hançerenin müzikal anlamının kavranması, eserdeki hançere yapısına dair hedefli heceler ile yapılan görsel (nota, kaynak kişi, eğitmen) ve işitsel (kaynak kişi, eğitmen) destekli, uygulamalı çalışmalar (A1, B2, B4, C3)

Kazanım: Hançerenin geleneksel müziklerdeki anlamını kavrar. Hançere motiflerinin tespit edildiği bezekleri görsel ve işitsel olarak tanır, müzik yazısı üzerinden analiz ederek algıladığı motifleri seslendirir.

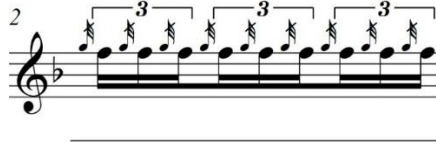
Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Eser içerisinde, trill, vibrato vb. kompleks yapılar içeren pasajların eğitmen tarafından işitsel ve görsel aktarımı ile denegin farkındalığı artırılarak deneye uygulandı.

a. Trill yapısındaki motifler

a, e, i, ı gibi sesli vokallerle yavaş metronomlardan hızlı metronomlara; aşamalı çıkacak şekilde eser içinden tespit edilmiş trill yapısındaki motiflerden örnekler:

Örnek 1:

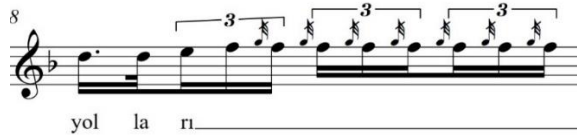
Şekil 1. Trill yapısındaki hançere motifi 1

Örnek 2:

Şekil 2. Trill yapısındaki hançere motifi 2

Örnek 3:

Şekil 3. Trill yapısındaki hançere motifi 3

b. Vibrato örnekleri

Örnek 1:

Şekil 4. Vibrato örneği 1

Örnek 2:

Şekil 5. Vibrato örneği 2

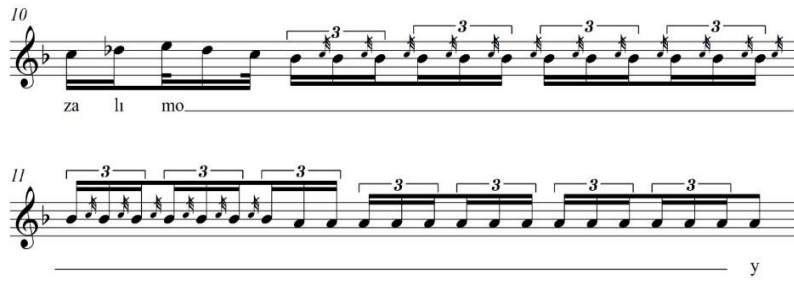
c. Tril ve vibrato iç içe örnekler

Örnek 1:

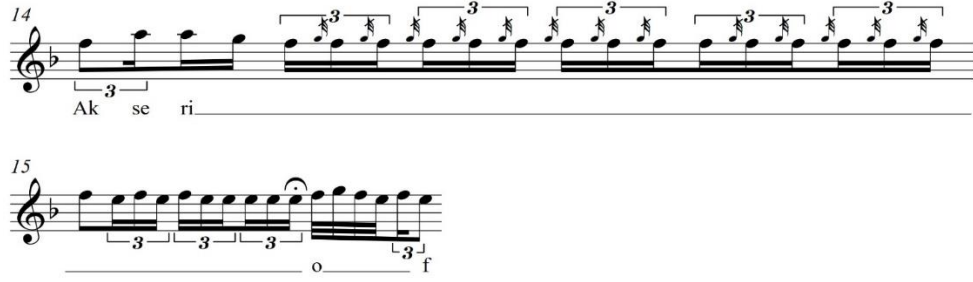
Şekil 6. Tril ve vibrato iç içe, örnek 1

Örnek 2:

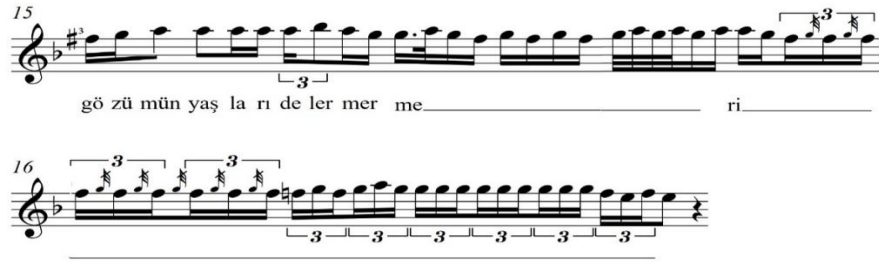
Şekil 7. Tril ve vibrato iç içe, örnek 2

Örnek 3:

Şekil 8. Tril ve vibrato iç içe, örnek 3

Örnek 4:

Şekil 9. Tril ve vibrato iç içe, örnek 4

7. Yorumla dair özelliklerin, yorumda genel üslup özelliklerinin ve icracının yorum özelliğinin aktarılması (A1, B2, B4, C6)

Kazanım: Yorumla dair özelliklerin, yorumda genel üslup özelliklerinin ve icracının yorum özelliklerini kavrar.

Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Kaynak kişinin yorum özellikleri; kullandığı hançere tipleri (sert- orta sert- yumuşak), nüans içeren ifadeler, soru cevap niteliğindeki ifadeler, gerginlik hissi oluşturan ifadeler aktarıldı.

8. Eserin içinden (görsel ve işitsel) ön hazırlığı yapılmış, ağız ve hançere özelliklerini ihtiva eden kalıp ezgilerin çalışılması (B4, C3)

Kazanım: Öğrenilen motiflerin paralelinde eser içerisindeki kalıp ezgileri, ağız ve hançere özellikleri ile icra eder.

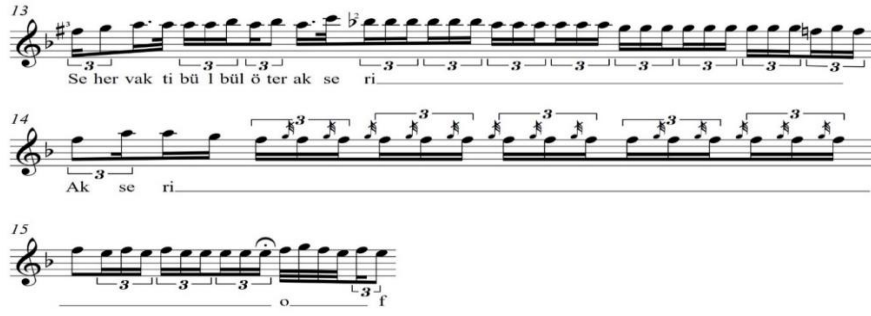
Öğrenme-öğretme süreci için etkinlik

Örnek 1:

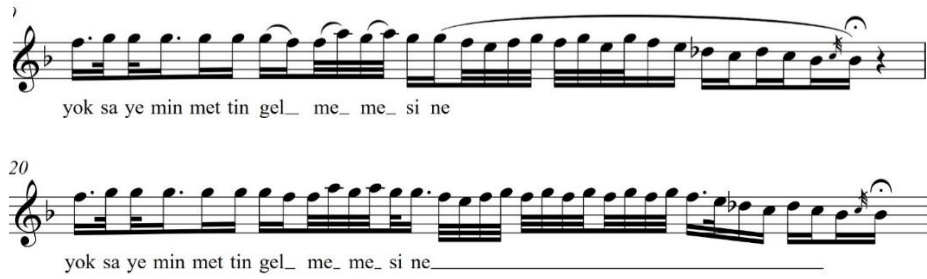
Şekil 10. Ağız ve hançere özelliği içeren kalıp ezgi örneği 1

Örnek 2:

Şekil 11. Ağız ve hançere özelliği içeren kalıp ezgi örneği 2

Örnek 3:

Şekil 12. Ağız ve hançere özelliği ihtiva eden, tekrarlarında değişme gösteren kalıp ezgi örneği

Örnek 4

Şekil 13. Ağız ve hançere özelliği içeren kalıp ezgi örneği 3

Tablo 8. Giye Giye Eskitmişsin Alları, II. Ders

II. Ders
Süre: 2 saat
1. Öğrenilen kalıp ezgileri birleştirir (C3, C6) Kazanım: Bir önceki derste tatbik edilen kalıp ezgileri akıcı bir şekilde icra eder. Öğrenme-Öğretme Süreci İçin Etkinlik Deneğe ilk derste verilen bilgiler üzerinden sorgulama yapıldı. Eserin formal (biçim) yapısı 1. dörtlük ve 2. dörtlük arasındaki yorum farklılıkları aktarıldı. Eserin genelini yansıtan nota paylaşıldı. 2. Eserin bütünlüklü icrasına yönelik çalışmalar, ders sonrasında deneğin yalnızken yapacağı ses kaydının istenmesi (C2, C3). Kazanım: Eserin bütünü akıcı şekilde icra eder. Öğrenme-Öğretme Süreci İçin Etkinlik Eserin genelini yansıtan nota paylaşıldı. Deneğin icra sırasında zorluk çektiği kalıp ezgiler ve pasajlar çalışıldı. Ders sonunda denekten ses kaydı istendi.

Tablo 9. Giye Giye Eskitmişsin Alları, III. Ders

III. Ders
Süre: 2 saat
1. Denek kaydının kritik edilmesi (D2, D5) Kazanım: Denekten dersler sürecinde edindiği bilgiler ile kendi ses kaydını kritik etmesi istenir. İcrada başarısız olduğu pasajların farkına varır. Öğrenme-Öğretme Süreci İçin Etkinlik Deneğin ses kaydı ve esere ait nota çevrimiçi paylaşıldı. Denek kendi sesini dinlerken başarılı olamadığı pasajlarda kaydı durdurmamızı isteyerek ilgili pasajı kendisine öğretildiği şekilde icra edemediğini farkettiler ve başarısız olduğu noktaları ifade ettiler. 2. Deneğin başarısız olduğu alanda destek çalışmaları Değerlendirme sürecinde deneğin de ifade ettiği üzere trill ve vibrato içeren pasajlarda sorun yaşadığı ortaya çıktı. Bu konuda destek çalışması yapmaya karar verildi. Trilllerdeki icra dengesini sağlamak üzere önceki derslerdeki trill içeren pasajlar üzerinden egzersiz çalışmaları yapıldı. İlk olarak vibrato ile ilgili eserden bağımsız hazırlanan bir çalışma (Şekil 14), (Şekil 15) yürütüldükten sonra, eser içindeki pasajlar üzerinde vibrato motifleri tekrar edildi. Deneğe üç ders süresince edindiği bilgileri tekrar edip içselleştirmesi için bir haftalık zaman tanındı. Bir hafta sonra denekten son test için final kaydını yapması istendi.

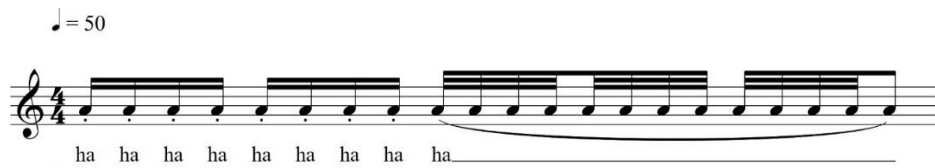
Ek vibrato çalışmaları

Örnek 1:

Şekil 14. Eserden bağımsız vibrato çalışması 1

Örnek 2:

Şekil 15. Eserden bağımsız vibrato çalışması 2

Sonuç

Bu makalede THM'nin dinamik yapısını oluşturan vokal olguların öğretimine yönelik:

- Ağız ve hançere özelliklerinin detaylı ifade edildiği transkripsiyonlardan, fonksiyonel bütün unsurların (trill, vibrato, apojiyatür, çarpma, kalıp ezgi,) tespit edilerek eğitim materyali oluşturulması,
- Eserin yöresi, kaynak kişisi hakkında kültürel alt yapıya dair bilgiler, kaynak kişinin ve yakın coğrafyadaki örneklerin dinletilerek deneyin kültürlenmesinin sağlanması,
- Eserin tür, makam ve usul yapısına dair bilgilerin verilmesi,
- Eserin konusu, edebi yapısı, dil ve ağız özelliklerine dair yöre ağız özelliği taşıyan, çeşitli ses dönüşümleri ile farklılaşmış kelimelerin ve kalıp ezgilerin işitsel ve görsel destekli uygulamalı aktarılması,
- İcradaki prozodi yapısının aktarılması,
- Eserdeki hançere yapısına dair hedefli heceler ile yapılan görsel (nota, kaynak kişi, eğitimci) ve işitsel (kaynak kişi, eğitimci) destekli, uygulamalı çalışmaların yapılması, yaklaşımları izlenmiştir. Bu yaklaşımlarla yürütülen deney sürecinin sonuçları şöyledir:

Denek 1'in ön test puanlamasında her bir kriterde 10 puan üzerinden ortalama 5,3 puan aldığı ve orta başarılı bir profilde olduğu görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 10. Denek 1'in Ön Test Puanlaması

	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi	Vibrato Kullanımı	Genel Hançere Yetisi	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)	Eserin Genel Karakterini Yansıtma	Toplam
Erol Parlak	5	5	7	5	7	5	5	5	7	7	58
Esin Şentürk	5	6	5	4	4	4	5	4	6	5	48
Serap Baltuan	4	5	8	4	7	2	5	7	5	6	53
Deniz Güneş	5	7	8	5	5	5	5	7	2	5	54
Ortalama	4,75	5,75	7	4,5	5,75	4	5	5,75	5	5,75	53,25

Denek 1'in son test puanlamasında: eserin ağız özelliğine dair fonasyon, boğumlama (artikülsayon) becerisini %53, eserin ağız özelliğini oluşturan kalıp ezgilerdeki uygulama becerisini %35, eserin prozodi yapısına dair ifadesini %14, seslendirdiği eserin hançere özelliğine dair; artistik, estetik süslemelere ve nüanslara dair becerisini %67, seslendirdiği eserin hançere motiflerini dengeli ve kontrollü icra edebilme becerisini %30, vibrato kullanımını %75, genel hançere yetisini %60, eser üzerindeki hakimiyetini (entonasyon, senkronizasyon) %35, ses kullanımını (rahat ve doğru söyleme) %55, eserin genel karakterini yansıtmayı %39 oranında geliştirdiği görülmektedir.

Deneğin %50 nin üzerinde değişme gösterdiği ağız ve hançereye dair özellikleri ve vibrato kullanımı dikkat çekicidir. Toplam performans puanı açısından %39 oranında değişme gösterdiği de görülmektedir (Tablo 10).

Tablo 11. Denek 1'in Son Test Puanlaması

	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi	Vibrato Kullanımı	Genel Hançere Yetisi	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)	Eserin Genel Karakterini Yansıtma	Toplam
Erol Parlak	7	7	7	8	7	7	8	7	8	7	73
Esin Şentürk	8	9	8	7	7	7	8	8	8	9	79
Serap Baltuan	6	7	9	6	7	6	7	8	7	8	62
Deniz Güneş	8	8	8	9	9	8	9	8	8	8	83
Ortalama	7,25	7,75	8	7,5	7,5	7	8	7,75	7,75	8	74,25
Değişme	53%	35%	14%	67%	30%	75%	60%	35%	55%	39%	99%

Denek 2'in ön test puanlamasında her bir kriterde 10 puan üzerinden ortalama 3,8 puan aldığı ve ortanın altında başarılı bir profilde olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 12. Denek 2'nin Ön Test Puanlaması

	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi	Vibrato Kullanımı	Genel Hançere Yetisi	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)	Eserin Genel Karakterini Yansıtma	Toplam
Erol Parlak	7	7	5	5	7	5	5	7	7	5	60
Esın Şentürk	4	4	5	3	4	4	4	5	5	4	42
Serap Baltuan	0	0	3	0	0	0	1	8	6	0	18
Deniz Güneş	3	2	5	2	3	3	3	5	5	3	34
Ortalama	3,5	3,25	4,5	2,5	3,5	3	3,25	6,25	5,75	3	38,5

Denek 2'in son test puanlamasında: eserin ağız özelliğine dair fonasyon, boğumlama (artikülsayon) becerisini %86, eserin ağız özelliğini oluşturan kalıp ezgilerdeki uygulama becerisini %115, eserin prozodi yapısına dair ifadesini %50, seslendirdiği eserin hançere özelliğine dair; artistik, estetik süslemelere ve nüanslara dair becerisini %160, seslendirdiği eserin hançere motiflerini dengeli ve kontrollü icra edebilme becerisini %79, vibrato kullanımını %83, genel hançere yetisini %92, eser üzerindeki hakimiyetini (entonasyon, senkronizasyon) %16, ses kullanımını (rahat ve doğru söyleme) %17, eserin genel karakterini yansıtmayı %117 oranında geliştirdiği görülmektedir.

Denegin %100 ve %150'nin üzerinde değışme gösterdiği ağız ve hançereye dair özellikleri dikkat çekicidir. Toplam performans puanı açısından %69 oranında değışme gösterdiği de görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 13. Denek 2'nin Son Test Puanlaması

	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi	Vibrato Kullanımı	Genel Hançere Yetisi	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)	Eserin Genel Karakterini Yansıtma	Toplam
Erol Parlak	8	8	8	8	8	6	6	6	6	8	72
Esın Şentürk	8	8	8	7	7	8	8	8	9	8	79
Serap Baltuan	5	5	5	5	5	2	5	8	6	4	50
Deniz Güneş	5	7	6	6	5	6	6	7	6	6	60
Ortalama	6,5	7	6,75	6,5	6,25	5,5	6,25	7,25	6,75	6,5	65,25
Değişme	86%	115%	50%	160%	79%	83%	92%	16%	17%	117%	69%

Denek 3'ün ön test puanlamasında her bir kriterde 10 puan üzerinden ortalama 3,7 puan aldığı ve ortanın altında başarılı bir profilde olduğu görülmektedir (Tablo 13).

Tablo 14. Denek 3'ün Ön Test Puanlaması

	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi	Vibrato Kullanımı	Genel Hançere Yetisi	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)	Eserin Genel Karakterini Yansıtma	Toplam
Erol Parlak	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50
Esin Şentürk	4	4	5	3	3	3	4	3	4	4	37
Serap Baltuan	3	1	3	2	2	3	3	3	2	2	24
Deniz Güneş	2	3	4	2	3	4	5	5	4	5	37
Ortalama	3,5	3,25	4,25	3	3,25	3,75	4,25	4	3,75	4	37

Denek 3'ün son test puanlamasında: eserin ağız özelliğine dair fonasyon, boğumlama (artikülsayon) becerisini %93, eserin ağız özelliğini oluşturan kalıp ezgilerdeki uygulama becerisini %115, eserin prozodi yapısına dair ifadesini %82, seslendirdiği eserin hançere özelliğine dair; artistik, estetik süslemelere ve nüanslara dair becerisini %125, seslendirdiği eserin hançere motiflerini dengeli ve kontrollü icra edebilme becerisini %115, vibrato kullanımını %87, genel hançere yetisini %65, eser üzerindeki hakimiyetini (entonasyon, senkronizasyon) %94, ses kullanımını (rahat ve doğru söyleme) %87, eserin genel karakterini yansıtmayı %75 oranında geliştirdiği görülmektedir.

Deneyin %100 ve %150'nin üzerinde değişme gösterdiği ağız ve hançereye dair özellikler dikkat çekicidir. Toplam performans puanı açısından %92 oranında değişme gösterdiği de görülmektedir (Tablo 14).

Tablo 15. Denek 3'ün Son Test Puanlaması

	Eserin Ağız Özelliğine Dair Fonasyon, Boğumlama (Artikülsayon) Becerisi	Eserin Ağız Özelliğini Oluşturan Kalıp Ezgilerdeki Uygulama Becerisi	Eserin Prozodi Yapısını Doğru İfade Edebilme	Seslendirdiği Eserin Hançere Özelliğine Dair; Artistik, Estetik Süslemelerin ve Nüansların Yansıtılması	Seslendirdiği Eserin Hançere Motiflerini Dengeli ve Kontrollü İcra Edebilme Becerisi	Vibrato Kullanımı	Genel Hançere Yetisi	Hakimiyet (Entonasyon, Senkronizasyon)	Ses Kullanımı (Rahat ve Doğru Söyleme)	Eserin Genel Karakterini Yansıtma	Toplam
Erol Parlak	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	80
Esin Şentürk	8	8	8	7	7	7	7	8	8	7	75
Serap Baltuan	7	7	9	7	8	8	7	8	7	7	75
Deniz Güneş	4	5	6	5	5	5	6	7	5	6	54
Ortalama	6,75	7	7,75	6,75	7	7	7	7,75	7	7	71
Değişme	93%	115%	82%	125%	115%	87%	65%	94%	87%	75%	92%

Bu makalede önerilen eğitim yaklaşımlarıyla yürütülen deney sürecinin sonunda deneklerin özellikle ağız ve hançereye dair ölçme kriterlerinde %50 ve %100'ü aşan değişimler gösterdiği tespit edilmiştir. Toplam performans puanı açısından denek 1'de: %39, denek 2'de: %69, denek 3'te: %92 olumlu değişme görülmüştür. Bu verilerden hareketle ölçme kriterlerindeki değişimlerin deneklerin kültürlenme düzeyleri ve ön testteki genel başarı durumu ile ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Orta Anadolu yöresi ile kültürlenmesi düşük olan denekler daha fazla değişme göstermiştir. Benzer şekilde ön testteki genel performans puanı düşük olan deneklerin değişme oranları da daha fazladır.

Kaynaklar

- Akar, Ali. "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar -I-" Turkish Studies- Türkoloji Araştırma Dergisi 17 (2009): 1-11.
- Altıok, Ayşegül. "Halk Müziğinde Yerel İcra Temsili İçin Fonetik Alfabenin Kullanımı." *Porte Akademik-Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi* 2 (2011): 53-63.
- . *Türk Halk Müziğindeki Bozlağların Ses Tekniği Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Rath, J., Wittrock, M.C. *Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman, 2001.
- Arıkan, Rauf. *Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma*. Ankara: Tutubay Yayınları, 1995.
- Babbie, Earl. *Practice of Social Research*. Boston/USA: Cengage, Wadsworth Company, 2009.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akamemi Yayıncılık, 2015.
- Bekiroğlu, Feral Ogan. *Performansa Dayalı Ölçümler: Teori ve Uygulama*. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 2008.
- Bloom, Benjamin S. *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook 1: Cognitive Domain*. New York: David McKay Company, 1956.
- Caferoğlu, Ahmet. *Anadolu Ağızlarından Toplamalar* (2.Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- Century, Daisy Nelson. *Alternative and Traditional Assessments: Their Comparative Impact on Students' Attitudes and Science Learning Outcomes: An Exploratory Study* (Unpublished Doctoral Dissertation). USA: University of Temple, 2002.
- Demir, Mehtap. "Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Halk Müziği Topluluğu Olarak 'Yurttan Sesler'." *Turkish Studies* (2017).
- Demir, Nurettin. "Ağız Terimi Üzerine." *Türkbilig* 4 (2002): 105-116.
- Demirel, Özcan. *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
- Emnalar, Atınç. *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyat*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1998.
- Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Veb Ofset Yayınları, 1991.
- Krathwohl, D. R., Bloom B. S., Masia, B. B. *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Hand Book II*. New York: David Mckay Company, 1964.
- Krathwohl, David R. "A Revision of Bloom's Taxonomy An Overview." *Theory Into Practice* 41:4 (2002): 212-218.
- Neuman, W. Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (Cilt 2). Çev. Sedef Özge. Ankara: Yayın Odası Yayınevi, 2014.
- Nitko, Anthony J. *Educational Assessment of Students*. Upper Saddle River, N.J.: Merrill , 2001.
- Oğuzkan, A. Ferhan. *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1974.
- Öztürk, Okan Murat. "Benzerlik Farklılıklar: Bütünleşik Bir 'Geleneksel Anadolu Müziği' Yaklaşımına Doğru." *Pan'a Armağan* 20. Yıl (1986 - 2006). İstanbul: Pan Yayıncılık, 2006.

P. Elizabeth Pate, Elaine Homestead & Karen McGinnis. "Designing Rubrics for Authentic Assessment." 25:2 (1993): 25-27.

Parlak, Erol. Garip Bülbül Neşet Ertaş. İstanbul: Demos Yayınları, 2013.

Richard I. Shavelson, Maria Araceli Ruiz-Primo. "On the Psychometrics of Assessing Science Understanding." Edited by: Joel J. Mintzes, James H. Wandersee, Joseph D. Novak. Assessing Science Understanding: A Human Constructivist View. San Diego, CA: Academic Press, 2005. 303-341.

Smith, Carl B. "Alternative Forms of Assessment." ERIC Clearinghouse on Reading (ERIC Document Reproduction Service No. ED482404) (2003).

Songül Karahasanoğlu, Elif Damla Yavuz. Müzikte Araştırma Yöntemleri. İstanbul: İTÜ TMDK Yayınları, 2015.

Sönmez, Veysel. Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2007.

Şenel, Süleyman. Kastamonu'da Aşık Fasılları. Cilt I. İstanbul: Kastamonu Valiliği İl Özel İdaresi Yayını Düzey Matbaacılık, 2007. II cilt.

Şener Büyükoztürk, Özcan E. Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel, Ebru Kılıç Çakmak,. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 21. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.

Uçan, Ali. "Müzik Eğitiminin Niteliği, Üç Ana türü ve Bazı Temel Sorunları." Orkestra Aylık Müzik Dergisi 207 (1990): 25-49.

URL 1. Parlak, Erol. "MGÜ ve Ülkemize Katkıları". Okan Murat Öztürk ile Salı Söyleşileri. <<https://www.youtube.com/watch?v=W90vHYlkkRw&t=3087s>> 32:35. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2021

URL 2. TDK. Güncel Türkçe Sözlük. <<https://sozluk.gov.tr/>>. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2021

URL 3. TDK. Derleme Sözlüğü. <<https://sozluk.gov.tr/>>. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2021

Uslu, Erhan. Orta Anadolu Abdallarının Saz ve Vokal İcra Özelliklerinin Çözümlemesi: Neşet Ertaş Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Wiggins, Grant. "Practicing What We Preach in Designing Authentic Assessments." Educational Leadership 54:4 (1996): 18-25.

Kişisel Görüşmeler

Erol Parlak: 20 Nisan 2014.

Can Etili Ökten: 20 Şubat 2014.

Ekler

Ek 1: "Giye Giye Eskitmişsin Alları"

GİYE GİYE ESKİTMIŞSİN ALLARI

Kaynak: Neşet ERTAŞ

Notasyon: Erhan USLU

$\text{♩} = 165$

A man gi ye gi ye es kit miş sin al la rı

2 Ge tir din ba şı ma tür lü hal la rı

3 al la rı

4 Ge tir din ba şı ma tür lü hal la rı

5 rı

6 Hal la rı

7 Ge lir de yi çok bek le dim yol la rı

8 yol la rı

9 yok sa ye min met tin gel me me si ne

10
za li mo

11
y

12
mu han_ ne_ t o_ y

13
Se her vak ti bü l bül ö ter ak se ri

14
Ak se ri

15
o_ f gö zü mün yaş la rı de ler mer me_

16
ri

17
mer me ri

18
A man ne de dim sev di ğim gel sa_ ne be_ ri

19
be ri

20
yok sa ye min met tin gel_ me_ me_ si ne

21
za lı m za lı mo

22
y

23
mu han_ ne_ t o y

Ek 2: "Posta Yollarını Dolanıyorum"

POSTA YOLLARI

Yöre: Kayseri

Kaynak: Ahmet Gazi Ayhan- Zekeriya Bozdağ

Derleyen: Ahmet Gazi Ayhan

Nota: Erhan Uslu

♩. = 100

Pos ta yol la rı nı do la nı yo ru ma m
Ver di ğin yaz ma yı a te ş te ya k tı ma m

ma n yi ti r di m ya
ma n ge le ce k si n

ri mi a ra nı yo ru ma m man
di ye yo l la ra ba k tı ma m man

yi ti r di m ya
ge le ce k si n

12 *port.* *#3*

ri mi a ra ni yo ru ma ma n
di ye yo l la ra ba k tı ma m ma n

14 *port.* *#3*

bir çift se la mı na gü ve ni yo ru mam
de li ça y la r gi bi ça ğ la yı ba k tı ma m

15 *#3*

ma n ya se n ge l bu
ma n

16 *port.*

ra ya ya be n va ra yı ma m man

18 *port.* *#3*

e l ma s ka de h le ri n be n do l

20 *#3*

du ra yı ma m ma n

22

24 *#3* *#*

Ek 3: "Sabahınan Esen Seher Yeli mi?"

SABAHINAN ESEN SEHER YELİ Mİ

Yöre: Yozgat
Derleyen: Nida Tüfekçi
Kaynak: Hamdi Tüfekçi-Fevzi Akyol

Notalayanlar:
Nida Tüfekçi
Kemal Koldaş
Erhan Uslu

♩ = 45

2

3

4

5

6

7

8

(saz...) of o o fo f (saz...)

10

sa ba hı na ne se n (saz...)

11

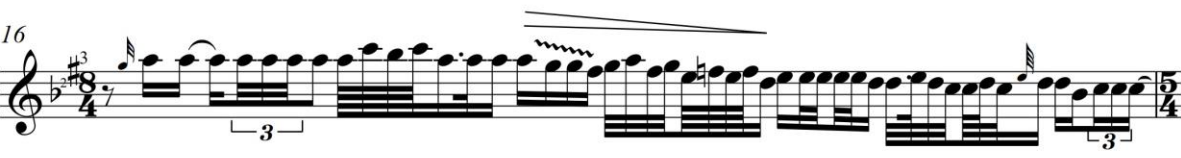
se he r i ye li mi (saz...)

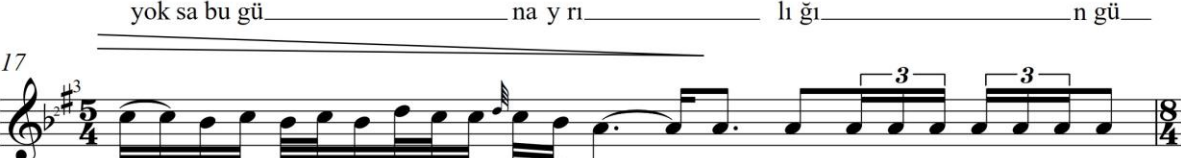
12
be nim gön lüm m di va ne mi de

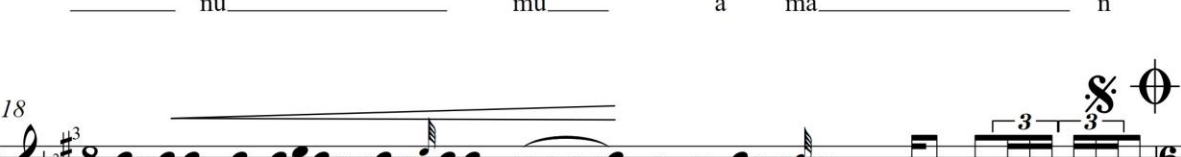
13
li mi

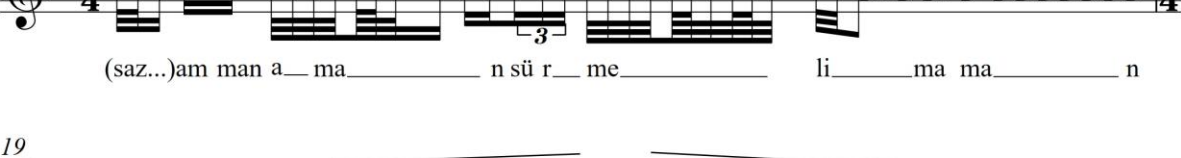
14
du rup du ru p yar gö ğ sü nü ge

15
çi ri r

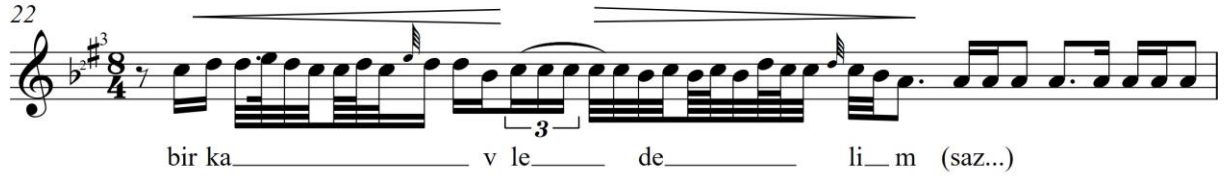
16
yok sa bu gü na y rı lı ğı n gü

17
nü mü a ma n

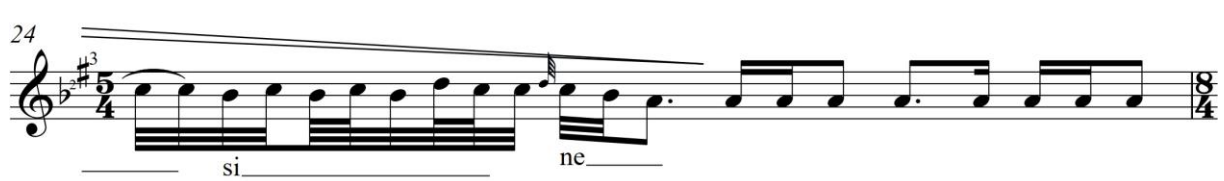
18
(saz...)am man a ma n sü r me li ma ma n

19
(saz...) of o o fo f (saz...)

21
gel yar se ni ni le (saz...)

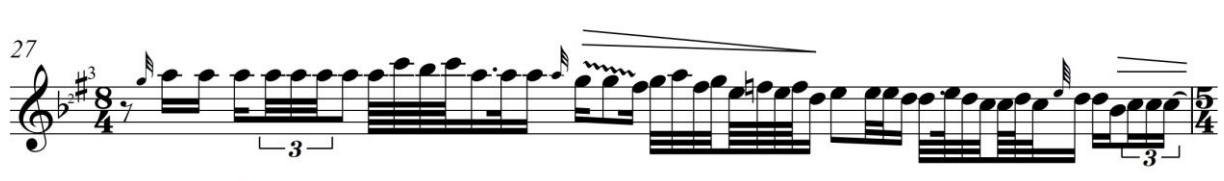
22
bir ka v le de li m (saz...)

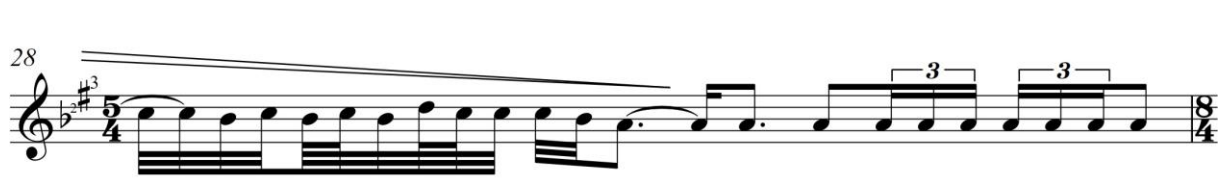
23
ka vil den ka rar da n (saz...) dö n me me

24
si ne

25
i ki miz bi r da la yu va ya

26
pa lı m

27
baş ka dal da n da la kon ma ma

28
sı na a ma n

29
(saz...)am man a ma n sü r me li ma ma n

A RECOMMENDATION FOR AN APPROACH TO TEACHING THE PHENOMENONS WHICH FORM THAT THE DYNAMIC STRUCTURE OF TURKUS: CENTRAL ANATOLIA EXAMPLE

Erhan Uslu, Nilgün Doğrusöz DİŞİAÇIK

ABSTRACT

It is known that *türküs* have performance styles that form their own character in terms of their style and are expressed as *ağız*. After the establishment of Republic, since the years they were founded the performing institutions gave education as a school. These institutions transformed the traditional transfer process of folk songs into a new form and provided the training of professional urban performers. Turkey's first Turkish Music conservatory was established by the second generation actors who were trained with the first generation actors at these institutions thus this transfer process was carried to academies. During this period, the second generation actors, who interacted with many of source people, shared their experiences not only with the notes but also with the living process of the *türküs*. The second generation actors retreated from the transmission process by many reasons over time. Therefore; the first period compilation notes used in the teaching of *türküs*, in which the *ağız* elements were not expressed in detail, became almost the only source. In transferring the *ağız* features of *türküs*, there is a need for new teaching approaches that include both local and contemporary styles, without breaking with the essence and also the change over time. The teaching approach envisaged in the article; It was tested on three volunteer subjects who participated in the study online, had basic music knowledge, did not get any voice education before, and were selected from conservatory students. One *türkü* for per subject selected from the Central Anatolian region repertoire was studied with the subjects, with the proposed teaching approach, and thus, it was aimed to give the subjects the characteristics of the *ağız* that includes the local and the contemporary. This is a descriptive and experimental research and was conducted with a mixed research model. In the research, a single group pretest-posttest experimental design was used. The data obtained from the experiment process were evaluated by a jury members who are experts in their field, according to the ten-categorize performance scale, developed by us; thus, the effectiveness and validity of the proposed education-teaching approach were proven and the results were shared.

Keywords: Turkish Folk Music, Türkü, Central Anatolian dialect, online education